

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-06-23
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 680-15

KLAGANDE

Vallebygdens Vind AB, 556800-3171
Skaravägen 18
532 72 Axvall

Ombud: Advokat Maria Paijkull
Gärde Wesslau Advokatbyrå AB, Göteborg
Kungstorget 2
411 17 Göteborg

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
542 85 Mariestad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns (MPD) beslut den 22 januari 2015 i ärende nr 551-5754-2011, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till vindkraftspark på Nordbillingen i Skara kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet

Dok.Id 332306

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

BAKGRUND

Vallebygdens Vind AB (nedan bolaget) lämnade i mars 2011 in en ansökan, till Länsstyrelsen i Västra Götalands län (Miljöprövningsdelegationen), om tillstånd för uppförande och drift av en vindkraftpark på Nordbillingen i Skara kommun. Efter att ansökan hade justerats och kompletterats avsåg yrkandet att tillstånd skulle beviljas för uppförande och drift av sex vindkraftverk med en totalhöjd på maximalt 190 meter. Ansökan omfattade även byggnation av fundament, tillfartsvägar, uppställningsplatser, ställverk samt kabeldragning.

Miljöprövningsdelegationen beslutade den 22 januari 2015 att avslå bolagets ansökan.

Bolaget har nu överklagat miljöprövningsdelegationens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegationens beslut, ska bevilja tillstånd för uppförande och drift av den ansökta verksamheten samt att

- igångsättningstiden ska fastställas till 5 år efter laga kraftvunnen dom
- tillståndets giltighet ska fastställas till 35 år efter laga kraftvunnen dom
- miljökonsekvensbeskrivningen ska godkännas
- följande villkor ska föreskrivas för verksamheten

1. Verksamheten skall bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad Vallebygdens Vind åtagit sig i målet.

2. Buller från vindkraftverken får inte under någon del av dygnet överskrida ekvivalent ljudnivå 40 dB(A) vid bostäder.

3. Befintliga uteplatser eller, om sådana saknas, ett område om 5 x 5 meter intill befintliga bostadshus får inte belastas med en faktisk skuggbildning överstigande åtta timmar per kalenderår.

4. För verksamheten skall finnas ett kontrollprogram, som möjliggör en bedömning av om villkoren följs. Förslag till kontrollprogram ska inges till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan det första vindkraftverket tas i drift.

5. Upphör verksamheten skall vindkraftverken med tillhörande anläggningar och utrustningar avlägsnas. Arbetena skall utföras i samråd med markägare och tillsynsmyndigheten.

6. Vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Västergötlands Ornitologiska förening, Föreningen Svenskt Landskapsskydd och Sören Jägmarker har bestridit bolagets yrkande.

UTVECKLING AV TALAN I MARK OCH MILJÖDOMSTOLEN

Bolaget har som stöd för sin talan låtit genomföra kompetterande vår- och höststräcksstudier samt bl.a. anfört följande.

Miljöprövningsdelegationen har funnit att verksamheten uppfyller kravet på lämplig lokalisering enligt 2 kap 6 § miljöbalken, utom såvitt avser risken för sträckande fågelarter. Med genomförda inventeringar kan Vallebygdens Vind med tillräcklig säkerhet visa att verksamheten kan bedrivas utan fara för sträckande fågelarter eftersom risken för påverkan på flyttstråken blir ytterst begränsad.

Genomförda inventeringar bekräftar att etableringsområdet ligger perifert i förhållande till de fågeltäta områdena kring Hornborgasjön och odlingslandskapet. Kravet på lämplig lokalisering, enligt 2 kap 6 § miljöbalken, är således uppfyllt. Genomförda inventeringar visar därutöver att vindkraftverken kan drivas utan krav på särskilda skyddsåtgärder eller försiktighetsmått med stöd av 2 kap 7 § miljöbalken.

Kommunens avsikt med aktuellt område är tydlig. Kommunen har antagit en fördjupad översiktsplan för vindkraftpark på Nordbillingen, som vann laga kraft den 19 juni 2014. Länsstyrelsens kritik mot planen har bemötts av Skara kommun. Såväl

länsstyrelsens samråds- som granskningsyttrande framhålls, av samhällsbyggnadskontoret, som delar av kommunfullmäktiges beslutsunderlag. Planen får därmed anses beslutad med underbyggda ställningstaganden på demokratiska grunder i enlighet med plan- och bygglagen. Av förarbeten till miljöbalken följer att kommunernas fysiska planer kommer att vara en av de mest betydelsefulla källorna för att bedöma frågor om lämplig mark- och vattenanvändning i konkreta ärenden (prop. 1997/98:45, del 2, sid. 29). Kommunen har därtill i enlighet med 16 kap 4 § miljöbalken tillstyrkt vindkraftparkens anläggande enligt bolagets ansökan.

Vårinventering 2015

En kompletterande inventering med sträckande fågel genomförts våren 2015. Inventeringen genomfördes den 8, 10, 13 och 16 april. Sammanfattningsvis befäster inventeringen redan känd kunskap om att tranorna under våren sträcker i riktning norrut eller nordväst från rastplatsen vid södra Hornborgasjön. I vårinventeringsrapporten från 2011 förs resonemang kring vilka faktorer som påverkar flyttrörelser. Den främsta och viktigaste faktorn anges vara födotillgången, men även vindförhållanden nämns. I 2015 års inventering konstateras genom observationer att trots ihärdiga nordvästvindar och drivande fåglar i luftrummet kom ytterst få av de noterade tranorna att flyga över platån eller i närheten av den planerade vindkraftparken. Merparten av de tranor som observerats från platån har istället setts på långa avstånd antingen utmed bergssluttningen eller kanske t.o.m. bortom berget över Valles odlingslandskap.

Av Sundh Miljös rapport konstateras för övrigt att havsörn, fiskgjuse, blå kärrhök, pilgrimsfalk, ljungpipare samt storspov inte har befunnit sig i närheten av den planerade vindkraftparken trots att de har observerats vid andra observationsplatser. Detsamma gäller de svanar, gäss och andfåglar som har observerats. Observationerna visar att fåglarna föredrar att flyga över sjö- och odlingslandskapet framför att flyga över Billingen som ligger österut.

Parallellt med Sundh Miljös inventering har styrelserepresentanten Björn Ehn genomfört observationer av tranornas flyttsträck och andra sträckande fågelarter

under motsvarande period för att ytterligare belysa var tranor och andra sträckande fåglar helst flyger.

Höstinventering 2015

En kompletterande höstinventering under september och oktober, dels genom en traditionell inventering (Calluna), dels med kameraövervakning (Ecocom).

Inventeringarna har utförts parallellt i tid, men har utförts oberoende av varandra i syfte att säkerställa ett objektiva resultat.

Callunas inventering

En systematisk höstinventering av flygande större fåglar (trana, gäss, svanar, hägrar och större rovfåglar) genomfördes av Calluna vid sammanlagt 11 tillfällen under perioden 10 september till 7 oktober. Målet med inventeringen var att jämföra tätheten av flygande större fåglar mellan etableringsområdet och dels området Nordbillings västsluttning vid Backa/Valles sjölandskap, dels odlingslandskapet närmast Hornborgasjön. Som ett komplement till fältinventeringarna gjordes även en sammanställning av tranobservationer inrapporterade till Artportalen höstarna 2012-2015 (perioden 15 augusti till 15 oktober) för att få en uppfattning om hur representativt årets resultat kunde sägas vara. Sammanställningen omfattade även intilliggande län för att få en bild av de storskaliga flyttstråken och rastområden genom norra Götaland på hösten.

Av inventeringen följer att planerat etableringsområde är i periferin av landskapet kring Hornborgasjön som härbärgerar stora mängder tranor. Inventeringen stödjer tidigare påståenden att tranorna på hösten kommer inflygande mot Hornborgasjön från norr på låghöjd. Inventeringen visar dock att flygrörelserna till och från Hornborgasjön inte sker via Nordbillingen utan längs en betydligt västligare bana, som följer en nord-sydlig riktning, mer än 5 km från etableringsområdet.

Observationer av tranor i slättbygderna norr om Skara (data från Artportalen) antyder att nord-sydliga flygningar norr om Hornborgasjön haft en än mer västlig kurs, snarare än att de vikit av nordostligt och korsat Nordbillingen.

Vid jämförelse med sträckfågelinventeringen hösten 2011 konstaterades

betydligt större förekomst av känsliga arter längs Nordbillings västsluttning än över etableringsområdet/platån. Calluna kunde inte belägga någon sådan skillnad med årets inventering, snarare kunde beläggas att bägge platserna hade få överflygningar i förhållande till de fågelrika områdena närmast Hornborgasjön.

Inventeringens slutsatser är sammanfattningsvis följande.

- Det föreslagna etableringsområdet ligger perifert i landskapet kring Hornborgasjön.
- Flygrörelserna till och från Hornborgasjön sker i nord-sydlig riktning, mer än 5 km väster om etableringsområdet.
- Inget betydande flygstråk för känsliga fågelarter kunde noteras över etableringsområdet.
- Vid Hornborgasjön är tätheten av tranor och gäss mångdubbelt större jämfört med etableringsområdet och även jämfört med Nordbillings västsluttning och Valles sjölandskap.

Ecocom's inventering

Parallellt med Callunas inventering har Vallebygdens Vind låtit utföra en kameraövervakning genom systemet DTBird som installerats på 10 meters höjd på en fackverksmast i den södra delen av projektområdet. Systemet har placerats på den enda öppna plats där man får överblick runt horisonten i 360 grader. Masten är uppsatt 50 m från Sundh Miljös och Callunas observationsplats. DTBird består av fyra videokameror placerade på masten, riktade 45 grader uppåt på ett sådant sätt att de videofilmar himlen 360 grader runt installationsplatsen. Videofilmningen pågår kontinuerligt från gryning till skymning. Videofilmen analyseras i realtid av en dator och om en flygande fågel på väg mot vindkraftverket skulle identifieras loggas detta i en databas tillsammans med filmsekvensen.

Upptäckbarheten av förbiflygande fåglar är beroende av fågelns storlek och upptäckbarheten på längre avstånd ökar med ökande storlek på fågeln. Det effektiva övervakningsområdet för en stor fågel som trana är minst 200 meter från kameran. Upptäckbarheten för flockar av tranor är betydligt större och ökar med stigande flockstorlek upp till ca 300 meter.

Systemet har varit installerat under perioden 9 september till 10 oktober, dvs 32 sammanhängande dagar, från gryning till skymning. Artbestämning av filmsekvenserna och analys av flyghöjder har skett i efterhand. Under perioden har 460 inspelningar gjorts av totalt 2476 fågelindivider. Den övervägande delen av dessa inspelningar, nära 80 %, utgörs av inspelningar av små och medelstora fåglar såsom trastar, nötkråkor, nötskrikor samt flockar med andra småfåglar. Förekomsten av skyddsvärda arter som flugit förbi kamerorna är begränsad.

Enligt Ecocom visar resultatet att det är en liten mängd tranor som flyger över projektområdet. Utöver trana har även andra allmänt förekommande sträckande arter noterats såsom finkar, trastar och kråkfåglar. Enligt Ecocoms bedömning är mängden tranor som flyger över projektområdet lågt i förhållande till den mängd tranor som varje höst uppehåller sig i det omgivande odlingslandskapet. Flyghöjden är förhållandevis låg jämfört med normal flyghöjd för sträckande tranor, vilket kan förklaras av att det inte rör sig om sträckande tranor, utan tranor under lokal förflyttning.

Bolagets bedömning

Inventeringarna visar att tranorna sträcker i nordlig till svagt nordvästlig riktning från rastplatsen vid Hornborgasjön. Fågelsträcken sker därmed över odlingslandskapet med tillhörande sjösystem väster om Billingen. Det är endast tillfälligtvis som enstaka fåglar sträcker över platsen för de planerade vindkraftverken. Vid genomförd vårinventering 2015 kunde noteras att inte ens vid stark nordvästlig vind ändrade tranorna riktning mot Nordbilingen, utan de höll nämnda kurs.

Genomförda höstinventeringar under 2015 bekräftar att tranorna kommer inflygande mot Hornborgasjön från norr på låg höjd, då de flyger mellan matställen och nattläger. Inventeringen visar däremot att flygrörelserna till och från Hornborgasjön sker längs en betydligt västligare bana, som följer en nord-sydlig riktning, mer än 5 km från etableringsområdet och inte via Nordbilingen. Planerat etableringsområde ligger således i periferin av flyttningsstråket.

Åkrar och fält med grödor förekommer inte uppe på Billingen. Skogen i området där vindkraftsetableringen är planerad är av produktionsskog i olika åldrar. Den mogna skogen är skördad och den skog som finns kvar är ganska tät och snårig, vilket bidrar till att färre fåglar rör sig uppe på Billingen. Lämpliga födosöksområden finns på båda sidor om Billingen. Det rör sig dock om stora arealer. Tranorna kommer därmed att sprida ut sig i landskapet. Några koncentrerade flygstråk över just Nordbillingen förekommer inte och finns heller inget belägg för i genomförda inventeringar. Tranorna, som flyger in norrifrån mot Hornborgasjön under hösten, drar sig till trakter där det finns gott om mat (spillsäd) på nyskördade åkrar runt Hornborgasjön på hösten. Tranornas nattläger är på Hornborgasjöns västra och nordvästra sida, där de kan stå i grunt vatten för att inte falla offer för rävar som söker föda. Östra sidan (mot Billingen) är mer brant sluttande varför den sidan inte är så intressant som nattplats.

Försiktighetsmått och skyddsåtgärder

Det är Vallebygdens Vinds uppfattning att planerad verksamhet kan bedrivas utan betydande påverkan på exempelvis tranors flyttstråk och därmed utan krav på särskilda skyddsåtgärder och försiktighetsmått.

För det fall domstolen är av annan uppfattning kan av försiktighetsskäl villkor avseende kontrollprogram för vindkraftparkens drift, kompletteras så att kontrollprogrammet även innefattar uppföljande inventering av trana. Uppföljande inventering kan i sådant fall genomföras exempelvis genom traditionell inventeringsmetodik eller inventering genom kameraövervakning eller motsvarande. DTBird får i ett sådant här sammanhang ses enbart som ett exempel. Lämplig inventeringsmetod och skälig frekvens för uppföljande inventering tas fram i samarbete med sakkunnig och i samråd med tillsynsmyndigheten. Om det i ett senare skede i samband med uppföljande inventering mot förmodan skulle visa sig att det finns ett behov av skyddsåtgärder kan följande alternativ övervägas.

Möjlighet finns att installera ett kameraövervakningssystem, till vilket kopplas en varnings- och/eller avstängningsfunktion. När systemet har identifierat en flygande fågel görs en bedömning av fågelns avstånd till vindkraftverket och på ett förvalt

avstånd från vindkraftverket (standard 300 meter från vindkraftverket) startas en varningssignal som ska få fågeln att ändra flygriktning och flyga bort från vindkraftverket. Om fågeln fortsätter mot vindkraftverket startas ytterligare en varningssignal (standard 150 meter från vindkraftverket). Denna varningssignal är kraftigare än den första. Om fågeln inte ändrar flygriktning och flyger från vindkraftverket efter den andra signalen stängs vindkraftverket av och rotorbladen stoppas genom luftbromsning.

Systemet som beskrivs ovan är DTBird. Av hänsyn till den tekniska utvecklingen på området och skäl av upphandlingsmässig natur är det däremot olämpligt att i ett tillståndsbeslut som en skyddsåtgärd peka ut en särskild tillverkare/leverantör. Det noteras dock att ett motsvarande system som det ovan beskrivna skulle kunna vara lämpligt i ett område som förevarande där det inte är fråga om att skrämma bort fåglar från exempelvis ett häckningsområde. Studier av nämnda system visar att om systemet är aktiverat är det låg fågelaktivitet inom 100 meter runt vindkraftverket, medan bortanför 100 meter har systemet ingen effekt, utan fågellivet pågår ostört. Vad gäller värnandet av flyttfåglar bedöms därför inte systemet få någon större allvarlig konsekvens, utan syftet med att använda systemet blir i sådant fall att förhindra kollision.

Uppskattad kostnad för att installera ett varnings- och/eller avstängningssystem är cirka 350 000 kronor exklusive årlig servicekostnad om cirka 30 000 kronor per installerat system, vilket betyder en trolig installationskostnad på 2,1 miljoner kronor plus en årlig underhållskostnad om minst 180 000 kr. Mot bakgrund av att inget betydande flyttstråk för känsliga fågelarter har kunnat noteras över etableringsområdet och området ligger perifert i förhållande till de betydande flyttstråken är bedömningen att det inte är skäligt, enligt 2 kap 7 § miljöbalken, att föreskriva om särskilda skyddsåtgärder då marginalnyttan för miljön med sådana åtgärder är mycket liten.

För övrigt noteras att mark- och miljödomstolen i andra fall har föreskrivit en provotid för att undersöka i vilken omfattning vindkraftparken påverkar fåglar, värdera denna påverkan och med ledning härav föreslå de eventuella skyddsåtgärder

som kan aktualiseras av undersökningen. I förevarande fall bedöms dock att risken för eventuell påverkan på flyttfåglar är så begränsad att provotid inte är erforderligt

YTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har i huvudsak anfört följande.

Fågelinventeringar

Länsstyrelsen anser att utförda fågelinventeringar ger en tillräcklig indikation på hur sträckfågel skulle kunna komma att påverkas, nämligen inte i någon avgörande utsträckning. Det är också den generella bilden som blir allt mer tydlig i olika vindkraftsprojekt, nämligen att sträckfågel inte är så utsatta utan att det framför allt är stationära populationer av fåglar som kan påverkas negativt av vindkraft, alltså de fåglar som uppehåller sig permanent eller under säsong i samma område som vindkraftverken. Det är således snarare fågellivet i Sjömossen och de andra värdefulla våtmarksmiljöerna uppe på Billingen som kan komma att påverkas av vindkraftverken. Detta styrker en viktig del av Länsstyrelsens gjorda slutsats, dvs att en vindkraftspark skulle skada de naturvärden som finns i området.

Riksintresset för friluftsliv

Billingen-Valle- Hornborgasjön är ett mycket stort och attraktivt besöksmål för det rörliga friluftslivet, det har inom sig mycket höga natur- och kulturvärden. Blängsmossen och Sjömossen utgör två stora sammanhängande områden med höga naturvärden som är opåverkade och har stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Skövde kommun har i sin översiktsplan pekat ut Blängsmossen som ett tyst område. I Skara kommuns översiktsplan anges det som ett område där riksintressena för friluftsliv och naturvård ska tillgodoses. I bedömningen om påverkan på friluftslivet utgår Länsstyrelsen från områdets storlek, tysthet, orördhet och attraktivitet och med möjligheten att långsiktigt idka friluftsliv och att uppleva natur- och kulturvärdena på platsen. Den förväntade upplevelsen bygger på att man inom området kan ströva, vandra på leder, se vilt, fåglar och uppleva naturmiljön. I denna upplevelse ligger även påverkan från vindkraftverken på landskapsbilden, självklar för upplevelsen i närområdet på mossarna men även på längre håll från Varnhem och Valleområdet som ingår i riksintresset för friluftsliv.

Vindkraftverk är storskaliga och landskapsanalysen visar på en stor påverkan i närområdet och i det större landskapsrummet väster om Billingen. Hela riksintresseområdet har stor betydelse och potential för turistnäringen. Ett flertal projekt pågår för att stärka området som besöksmål.

Naturvärden

Nordbillingen är ett av de största platåbergen med diabastäckta kambrosiluravlagringar. På diabasplatån finns flera naturreservat bland annat Blängsmossen med ett stort myrkomplex med välutvecklade laggar och några mindre orörda barrskogar. Det finns även andra våtmarker t ex Sjömossen som det pågår ett arbete med att bilda ett naturreservat för. Mark för vindbruk får inte ingå i det kommande reservatet. Planerat etableringsområde gränsar till och berör båda dessa mossar. I området finns vidare ett lokalt djur- och fågelliv samt möjlighet att se fågelsträcken från och till Hornborgasjön. Närheten till Hornborgasjön innebär en relativ stor risk för sträckande fåglar eftersom många sjöfåglar rastar i sjön.

Kulturvärden

Valle och Varnhem som har mycket höga kulturvärden gränsar till planerat etableringsområde. Nordbillingen ligger som en fond mot Valleområdet och Varnhem, vindkraftverken med kommer att vara mycket närvarande och tydliga element i landskapet och därmed dominerande för upplevelsen när man rör sig i landskapet. Denna påverkan måste också ingå i avvägningen.

Länsstyrelsens sammanvägda bedömning

Sammanfattningsvis anser länsstyrelsen anser att den tilltänkta vindkraftsparken, helt isolerad och omgiven av mycket höga natur-, kultur och friluftsvärden, påtagligt kan komma att skada riksintresset för friluftsliv och sammanvägt även är en olämplig markanvändning med hänsyn till landskapsbild, natur- och kulturvärden. Det isolerade tillskottet av energi som det trots allt blir för ett så stort berört område motiverar inte den stora påverkan som exploateringen medför.

Västergötlands Ornitologiska förening har i huvudsak anfört följande. Vad som anförts av Vallebygdens Vind AB ändrar inte uppfattningen att sträckinventeringen i miljökonsekvensbeskrivningen är helt otillräcklig mot bakgrund av vetenskap och

beprövad erfarenhet. Vallebygdens Vind AB har inte påvisat att området på Nordbillingen är ett lämpligt område enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Med hänsyn till det stora antal skyddsvärda fåglar som flyger över Nordbillingen under en stor del av året ska miljöbalkens försiktighetsprincip tillämpas. Stöd för att överklagandet ska avslås finns även i EU:s fågeldirektiv, Artskyddsförningen och den svenska förteckningen över rödlistade arter.

Hornborgasjön är en av Europas allra viktigaste fågelsjöar. Sverige har undertecknat Ramsarkonventionen och sjön är ett Ramsarområde. Detta innebär att Sverige har åtagit sig att skydda Hornborgasjön och dess fågelfauna. Det vetenskapliga underlaget för att bedöma effekterna av vindkraft på fåglar är fortfarande bristfälliga.

Bolagets inventeringar

Bolagets inventering av sträckande fåglar har brister. Tidslängden för sträckperioderna är minst två månader under såväl vår som höst. Tidsperioden för sträcken varierar emellertid stort mellan olika arter. Den är också beroende av väderleksförhållanden. Var i den ofta breda, så kallade ledlinjen, sträcken går varierar från år till år och är bland annat beroende av vindförhållanden. Datum för sträcken är mycket svårt att förutse. Vissa dagar finns större eller mindre anhopningar, medan flera dagar i följd kan vara helt fågeltomma. Mot ovanstående bakgrund är det väl etablerat bland fältornitologer att en någorlunda tillförlitlig och bred sträckinventering bör göras under tre sträckperioder under två år. En vårperiod och en höstperiod ska ingå. Under vår respektive höst bör observationer ske vid minst tio tillfällen. Om man har som mål att studera en viss art kan insatserna begränsas. Sundh Miljös båda rapporter från 2011 har tidigare kommenterats och betraktats som otillräckliga.

Såvitt det framgår av rapporten beträffande den automatiska övervakningen med DTBird har endast en kamera använts som uppges ha en räckvidd om 250 — 300 meter. Bolaget uppger att den planerade vindkraftparken har en bredd av 700 meter och en längd av 1200 meter. Detta innebär en yta av 840 000 kvadratmeter. En räckvidd av 250 meter täcker en yta av 62 500. En räckvidd av 300 meter ger en yta

90 000 kvadratmeter. Således täcker detekteringskameran endast mellan 7,4 och 10,7 procent av det aktuella området. Vidare detekteras inte alla fåglar som flyger i dess närhet. Systemet fungerar dessutom inte under dimma och mörker.

Totalt har bolaget genomfört inventeringar under cirka 40 timmar. Observationerna har gjorts under för kort tid och under fel tidpunkter. Ehn inventerade enbart tranor medan Sundh även rapporterade andra arter. Dessa är förvånande få, inte minst vad gäller rovfåglar. De konklusioner som görs är inte enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Inventeringarna under hösten 2015 är ytterst begränsande. I Callunas studie begränsar man av synnerligen märkliga skäl räkningen av flygande fåglar synliga till ett avstånd av 150 meter. Detta innebär att man vid platsen för den planerade vindkraftparken observerat flygande fåglar inom 2,7 procent av parkens yta. Sträckräkningen innehåller endast 12 procent av de tranor som, enligt tranräkningen vid Hornborgasjöns fältstation, rastade vid sjön under våren och Ehn har endast noterat 13 procent av de tranor som, enligt fältstationens tranräkning, lämnade sjön under observationstiden.

Ingen av de två studierna visar var de studerade fåglarna flyger. De konklusioner som görs saknar närhet till begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet. Var fågelsträcken går inom sektorn som sträcker sig nordväst respektive nordost om Hornborgasjön är inte tillfredsställande klarlagt. De två sträckinventeringarna visar att betydande fågelsträck går över Nordbillingsen platå. Sannolikt sträcker fåglar inom större delen av sektorn men detaljer kan inte anses vara klarlagda. Uppgifter saknas vad gäller de nattsträckande sim- och dykänderna och i stor utsträckning vad gäller vadare. De senare sträcker även sommartid. Under sen höst och vinter födosöker örnar mellan Vänern, norra Tidans dal, sjön Östen och Hornborgasjön. Nordbillingen är central i detta födosök. Motpartens inventeringar har allvarliga brister. Mot denna bakgrund ska försiktighetsprincipen enligt miljöbalken tillämpas.

Inventering av fåglar vid Hornborgasjön och dess omgivningar

För några år sedan beskrevs fågelsträcken över Nordbillingen i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) i samband med en ansökan om att uppföra en

vindkraftpark vid sjön Lången. Länsstyrelsens diarienummer är 551-1018-2011. Av bl.a. en kartbild framgår att sträcken går över Nordbillings västsluttning och över bergets plåtå. Man beskrev också att sträcken korsade en linje mellan Lerdala och Skövde.

Västsluttningen var mest frekventerad men betydande sträck gick också över plåtån och nära Billings östsida. Sträckriktningen uppges vara omvänd men följer samma linjer under hösten. Antalet tranor på våren skattades till cirka 30 000. Flyghöjden var 200 meter eller mer. Antalet på hösten skattades till cirka 10 000. Flyghöjden angavs till mellan 150 och 300 meter. Medianen var 175 meter. Inventeringarna skedde hösten 2010 och våren 2011. Det finns också enskilda oberoende rapporter på Artportalen Svalan att sträckande tranor tar sig upp Billings plåtå vid de nordligaste delarna av det stadsplanerade Skövde.

Sedan decennier genomför Hornborgasjöns fältstation (huvudman Västergötlands Ornitologiska förening) standardiserade räkningar av rastande och häckande fåglar i och vid Hornborgasjön. Simfågelräkningar görs varje vecka från mitten av mars till och med början av maj. På hösten görs motsvarande inventeringar månadsvis från mitten av augusti tills isen lägger sig.

Under åren 1973-76 genomfördes en sträckinventering norr om Hornborgasjön under ledning Claes Hermansson. Den publicerades 1977. Man fann då en ledlinje för flyttande fåglar mellan Hornborgasjön och Östen som gick över Nordbillingen. Det ska påpekas att fågelfaunan runt Billingen har ändrats sedan dess. Tranor och gäss har ökat medan antalet rastande sångsvanar i Östen har minskat.

Västergötlands ornitologiska förening har härutöver mycket utförligt redogjort för resultatet av de standardiserade räkningar av fåglar som genomförs vid Hornborgarsjöns fältstation samt förekomst och beteende för olika typer av fåglar som sträcker och förekommer i området.

Föreningen Svenskt Landskapsskydd har bla givit in fotografier av fågelobservationer samt i huvudsak anfört följande. Det stora flyttfågelstråket från Hornborgarsjön norrut mot sjön Östen går rakt över det område där vindkraftverken

planeras. Området kring Sjömossen utgör även en av få riktigt orörda delar av Skövde och Skara kommuner. Trots få observationsdagar har nästan 400 tranor observerats över den planerade vindkraftparken enbart under hösträkningen 2015. Till detta kommer observerade rovfåglar och andra fågelarter. Hösträkningens stickprovobservationer är incitament nog att inse att fågelsträcken över Billingen är tillräckligt omfattande för att försiktighetsprincipen måste iakttas.

Bolagets fågelinventering har som mål att visa att huvuddelen av fågelrörelserna sker vid Hornborgasjön och väster om Billingen. När det gäller Hornborgasjön är detta sant med saknar i egentlig mening relevans för frågan. Samma sak är det vad gäller fågelrörelserna väster om Billingen. Observationerna är intressanta men saknar relevans för huvudfrågan eftersom det är antalet fågelrörelser över Billingens platå som är det intressanta.

Callunas inventering under år 2015 har i allt väsentligt genomförts av Vallebygden Vind själva som helt och hållet själva har bemannat den för frågan viktiga observationsplatsen B. Den automatiska fågelräkningen med DTBird kostaterade att 197 tranor flugit rakt över projektområdet under hösten. Huvuddelen av överflygningarna sker på höjder som skulle ha medfört kollision med de planerade vindkraftverken. Att anmärka är att systemet inte registrerar fågelrörelser mer än 300 meter bort, varvid slutsatser angående fågelrörelse över platån är begränsade. Sunds miljö inventering under våren 2015 faller delvis på att två av fyra dagar gett mycket lite information vilket man även själva har noterat.

Erfarenheter från boende i området visar att området är väl frekventerat av sträckande fåglar och att fågellivet är rikt. I området syns regelbundet sträckande tranor, gäss, och svanar. Tranor syns även regelbundet på ängarna både runt Ambjörntorp och Löten.

Frågan om huruvida platsen har ett rikt fågelliv eller om platsen passeras av sträckand fågel tycks nu har reducerats till att bli en fråga om att lösa problemet med ett tekniskt system. Det har inte tidigare framgått i ansökan att ett sådant system behövs, systemet är inte diskuterat i samrådsunderlaget, remissinstanser har inte haft möjlighet att yttra sig över systemet. DTBird har inte testats i Sverige.

Däremot testades det år 2012 på ön Smöla i Norge. Resultatet från dessa tester är inte lysande. Exempelvis var 50 % av alla initierade ljudsignaler att betrakta som falsklarm och endast 7 % av detekterade fåglar reagerade på ljudsignalerna och vidtog aktiva åtgärder för att undvika vindkraftverket. Stora problem med att underhålla de komplexa systemen gjorde också systemet otillförlitligt. Haverier var frekventa. Bl.a. var detektormodulen för en av de två turbinerna ur funktion i en hel månad.

Föreningen för Svenskt landskapsskydd har härutöver bl.a. utförligt redogjort för de fågelobservationer som såväl boende som föreningen själva har gjort i området under våren och hösten 2015.

Sören Jägmarker har genom yttrande till domstolen bl.a. anfört följande. En studie av flyttfågelstråket över Billingen bör omfatta en tidsrymd av minst fem år. Studien ska genomföras av ett antal vana observatörer som är på plats dagens alla ljusa timmar under månaderna mars, april, maj, augusti, september och oktober. För studier av det omfattande nattsträcket bör radarobservationer genomföras på natten under samma tid samt med några ”stickprovsnätter” under juni och juli månader. Vidare bör en inventering genomföras angående förekomst och rörelser av fladdermöss.

Sören Jägmarker har härutöver även mycket utförligt redogjort för sin uppfattning om olika fågelarters beteenden och förekomst i området.

DOMSKÄL

Mark-och miljödomstolen konstataterar inledningsvis att det finns omständigheter som talar för den valda lokaliseringen. Kommunfullmäktige har tillstyrkt etableringen, Skara kommun har pekat ut området som lämpligt för vindkraft, vindresurserna i området är goda och avståndet till närboende är sådant att det är möjligt att uppnå acceptabla buller- och skuggnivåer.

Länsstyrelsen, Föreningen Svenskt Landskapsskydd, Västergötlands Ornitologiska förening och enskilda privatpersoner har dock framfört invändningar mot anläggningens tillåtlighet. Invändningarna gäller främst att etableringen riskerar att

medföra betydande påverkan på riksintresseområdet för natur- och friluftsliv samt att genomförda sträckfågelinventeringar är såpass bristfälliga - i förhållande till Hornborgasjöns komplexitet- att bolaget inte kan anses ha visat att platsen är lämplig enligt 2 kap. 6 § miljöbalken.

Riksintressen och påverkan på landskapsbild

Etableringsområdet är beläget i ett större sammanhängande riksintresseområde för såväl naturvård (Nordbillingen, NRO 14075) som friluftsliv (Billingen-Valle-Hornborgasjön, Nr FR 6) och omfattas av skydd enligt 3 kap. miljöbalken.

Domstolen konstaterar att det är ofrånkomligt att en vindkraftanläggning på platsen kommer att medföra påverkan på landskapsbilden. Praxis talar dock för att en sådan påverkan är underordnad intresset av förnyelsebar energi, som syftar mot miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § miljöbalken. I likhet med miljöprövningsdelegationen konstaterar domstolen dessutom att vindkraft, enligt gällande praxis, allmänt sett går att förena med rörligt friluftsliv och att inga större naturvärden verkar vara knutna direkt till etableringsområdet. Domstolen delar därför miljöprövningsdelegationens bedömning att etableringen inte riskerar att medföra påtaglig påverkan på dessa områden. Det finns därmed inte skäl att neka tillstånd på den grunden.

Påverkan på fåglar

Det föreslagna etableringsområdet är beläget ca 10 km nordöst om Hornborgasjön, ett Natura 2000-område, som utgör en viktig fågellokal och som varje år utnyttjas som rastlokal av betydande mängder fåglar, sett till både arter och antal. Norr om etableringsområdet ligger även sjön Östen.

Det är tidigare känt att området kring Nordbillingen används som ledlinje för flyttande fåglar. En lokalisering inom etableringsområdet kan således medföra risk för att fåglar ska kollidera med vindkraftverken och ge upphov till skada på fridlysta arter på ett sätt som inte är förenligt med artskyddsförordningen och de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Miljöprövningsdelegationen har inom ramen för tidigare prövning bedömt att ingivna fågelinventeringar varit otillräckliga för att bedöma etableringens påverkan på skyddsvärda sträckande fågelarter. Bolaget har därför låtit komplettera fågelinventeringarna med en vår- och höststräcksstudie inför mark- och miljödomstolens överprövning av tillståndsansökan.

Av ingivet inventeringsmaterial framgår att vårsträckstudien har utförts från observationsplatser inom två huvudområden (Nordbillings södra platå och odlingslandskapet nedanför Nordbillingen) under fyra dagar i april 2015 och inriktats på tranornas sträckrörelser från trandansen vid södra Hornborgasjön. Fågelräkningen vid höstinventeringen har utförts från tre observationsplatser vid 11 tillfällen under tidperioden 10 september-7 oktober 2015 och har innefattat även andra större fåglar så som gäss, svanar, hägrar och större rovfåglar. Höstinventeringen har dessutom bl.a. inkluderat kameraövervakning med kamerasystemet DT-bird som monterats på en 15 meter hög mast inom etableringsområdets södra del. Övervakningen pågick under 32 sammanhängande dagar, från gryning till skymning, när ljuset varit starkare än 50 lux.

Resultatet av utredningarna tyder på att de flesta tranor sträcker över odlingslandskapet i nordlig till nordvästlig riktning från Hornborgasjön, väster om platån och föreslaget etableringsområde. Domstolen konstaterar dock att ett inte obetydligt antal fåglar har noterats över etableringsområdet, vissa individer har även bedömts sträcka över området.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Hornborgarsjön är en av Europas viktigaste fågelsjöar med en mycket stor art- och individrikedom. Sjön är både en viktig rastplats och häckningslokal för många fågelarter. Förutom den välkända koncentrationen av tranor så hyser sjön även stora mängder svanar, simänder, gäss, sothöns och rastande vadare. Samtliga fem doppingarter förekommer i sjön. Den stora mängden fågel skapar en utmärkt jaktmark för rovfågel och både havsörn och kungsörn förekommer, särskilt vintertid.

Den planerade vindkraftsparken ligger på en SV-NO linje mellan Hornborgasjön och sjön Östen, ca 10 km nordost om Hornborgasjön. I ett fågelperspektiv är detta ett kort avstånd. För många fågelarter är Hornborgasjön en nod i det storskaliga flyttstråket. Även Östen är en viktig rastlokal för fågel. Flyttstråket för den svenska sädgåspopulationen har nyligen på ett tydligt sätt illustrerats genom att man kunnat följa sädgäss försedda med gps-sändare, gässen kommer från nordost till trakterna kring Östen där de rastar och flyttar sedan vidare mot sydväst. Det är sannolikt inte bara sädgässen som följer denna flyttled.

Flygvägarna har tidigare studerats i en rapport 1977 där det visades att fåglarna flyger över Billingen mellan Östen och Hornborgasjön. Sjön Östens biotop och därmed artsammansättning har därefter förändrats, men det har inte visats att antalet fåglar som flyger mellan sjöarna har minskat. På motsvarande sätt har Hornborgasjöns biotop förändrats de senaste åren genom att de utbredda vasshaven försvunnit och en öppen vattenspegel skapats med delvis en annan artsammansättning, men med en lika stor mångfald av fågel. Hornborgasjön och Östen är grunda slättsjöar och sådana är sällan statiska biotoper.

Den huvudsakliga sträckriktningen för tranor uppges gå strax väster om Billingen, men i fråga om huvudsaklig sträckriktning finns en viss spridning i flygriktningar både inom en art och mellan olika arter. Med tanke på den omfattande mängden fågel som rastar i området kan andelen som väljer att flyga över Billingen vara betydande. Flygvägen för vadare och nattflyttande fåglar är mindre känd och dessa kan mycket väl välja den kortaste vägen över Billingen. Väderförhållandena har också betydelse för vilken flygriktning som väljs, vilket kan ha betydelse både i ett kortare perspektiv och för variationer över olika år.

Med hänsyn till Hornborgasjöns betydelse som fågellokal, osäkerheten kring sträckinventeringarnas tillförlitlighet samt uppgifterna om havsörnars förekomst inom området, finner mark- och miljödomstolen att Vallebygdens Vind inte har visat att den valda platsen uppfyller kravet på lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 §

miljöbalken. Det saknas därmed förutsättningar att meddela tillstånd för den ansökta verksameten. Med anledning av det ska överklagandet avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 14 juli 2016

Peter Ardö

Gunnar Barrefors

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Peter Ardö, ordförande, och tekniska rådet Gunnar Barrefors samt de särskilda ledamöterna Caj Rooslund och Börje Andersson. Föredragande har varit beredningsjuristen Ylva Johansson.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Miljöprövningsdelegationen Delg.kv.

Ink. 2015-02-24

Akt. M 680-15

Aktbil. 3

BESLUT
2015-01-22

Diarienummer
551-5754-2011
Dossienummer
1495-1180

Sida
1(20)

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
R2

INKOM: 2015-02-24
MÅLNR: M 680-15
AKTBIL: 3

Vallebygdens Vind AB
Skaravägen 18
532 72 Axvall

Ansökan om tillstånd till vindkraftspark på Nordbillingen i Skara kommun

Kod i miljöprövningsförfordningen (2013:251): 40.90 (B)

Beslut

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västra Götalands län avslår Vallebygdens Vind AB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken att uppföra och driva sex vindkraftverk på Nordbillingen i Skara kommun.

Miljöprövningsdelegationen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

Vallebygdens Vind AB (i fortsättningen kallat Bolaget) ansöker om tillstånd att uppföra och driva sex vindkraftverk på Nordbillingen i Skara kommun. Verken beräknas tillsammans producera 52,2 GWh per år.

Samråd

Samråd om verksamhetens inverkan på omgivningen har skett enligt 6 kap. miljöbalken. Verksamheten medför betydande miljöpåverkan enligt 3 § förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar.

Under ärendets handläggning har Bolaget ändrat sitt ursprungliga yrkande, från sju verk med en totalhöjd på maximalt 150 meter, till sex verk med en totalhöjd på maximalt 190 meter. Samrådet har kompletterats med anledning av denna förändring.

Ärendets handläggning

Ansökan med miljökonsekvensbeskrivning kom in till Miljöprövningsdelegationen den 18 mars 2011. Efter kompletteringar har ansökan kungjorts i ortstidningarna Skaraborgs Allehanda, Skaraborgsbygden, Skaraborgs Läns Tidning Skara Tidning och Nya Lidköpings-Tidningen samt remitterats till Länsstyrelsen, Kommunstyrelsen i Skara kommun, Samhällsbyggnadsnämnden i Skara kommun, Miljösamverkan östra Skaraborg och Försvarsmakten.

Yttranden har kommit in från Länsstyrelsen, Kommunfullmäktige i Skara kommun, Samhällsbyggnadsnämnden i Skara kommun, Miljönämnden östra Skaraborg, Försvarsmakten, Anders Lind, Bengt Pettersson, Sören Jägmärker, Anonym, Rolf Boström, Thomas Jakobsson, Föreningen Svenskt Landskapsskydd, Västergötlands Ornitologiska Förening och Jonny Fagerström. Bolaget har fått tillfälle att bemöta yttrandena.

Klassificering av verksamheten

Verksamheten klassificeras enligt 21 kap. 10 § miljöprövningsförordningen (2013:251) med verksamhetskod 40.90 (B), det vill säga två eller fler vindkraftverk som står tillsammans (gruppstation), om vart och ett av vindkraftverken inklusive rotorblad är högre än 150 meter.

Ansökan med yrkanden

Bolaget ansöker om tillstånd att uppföra och driva sex vindkraftverk med en maximal totalhöjd på 190 meter på Nordbillingen i Skara kommun. Verken ska ha följande koordinater (enligt SWEREF99 TM).

	Nord	Öst	Fastighet (enligt Länsstyrelsens webb-GIS)
Verk 2	6474825	425258	Klostret 6:1
Verk 3	6474721	425901	Kyrkebo 5:2
Verk 4	6475606	426512	Backa 4:3
Verk 5	6475200	426200	Kyrkebo 5:2
Verk 6	6475789	425932	Backa 4:3
Verk 7	6475317	425660	Kyrkebo 5:2

Förutom vindkraftverken omfattar ansökan byggnation av fundament, tillfartsvägar, uppställningsplatser och ställverk samt kabeldragning.

Bolaget har inga förslag till villkor.

Bolagets beskrivning av verksamheten

Projektet syftar till att nyetablera en gruppstation för vindkraft med sex vindkraftverk på Nordbillingen i Skara kommun. Avsikten är att verken ska uppföras på skogsmark på ömse sidor om en skogsväg norr om Ljungstorp. Verken kommer att ha en totalhöjd på maximalt 190 meter, och en effekt på cirka 2,5 MW per verk. Den beräknade energiproduktionen är cirka 50 GWh per år. Skogsvägen kommer att bli huvudväg inom vindkraftsparken och från den kommer stickvägar att anläggas till verken. Platserna är valda utifrån goda vindförhållanden.

Den miljöpåverkan som främst kan uppstå genom etablering av vindkraft är en förändrad landskapsbild, förändrad rekreationssupplevelse, påverkan på biologisk mångfald och kulturmiljöer. De positiva konsekvenserna av ett bygdens projekt för att producera fossilfri el till ett lokalt nätbolag är flera, till exempel lokalt ägande samt bidrag med förnyelsebar energi på nationell nivå. Andra miljöfördelar från miljösynpunkt är att vindkraftsparken bidrar

till att uppfylla de nationella miljömålen. El som produceras med förnyelsebara energikällor ersätter främst el som producerats med fossila bränslen, och kan därmed bidra till att minska utsläppen av koldioxid, svaveldioxid, kväveoxider, metan och andra miljöskadliga ämnen samt till minskat behov av uranbrytning.

Det finns inga boende inom gränsen för bullernivån 40 dB(A). Ingen av fastigheterna ligger inom det rekommenderade gränsvärdet för teoretisk skuggtid per år. Vindkraftverken kommer att förses med hinderbelysning enligt Transporstyrelsens föreskrifter. Olycksriskerna är generellt små för vindkraft. Eventuell risk för iskast kan minimeras genom automatisk avstängning under tider då risk kan förekomma. Kemikalieanvändning består främst av mineraloljor och batterier. Eventuellt läckage förhindras att läcka ut till omgivningen genom tät uppsamling. Transporter kommer att vara få under driftstiden. Den största påverkan är under etableringsfasen med många transporter.

Landskapsbilden i området förändras vid en vindkraftsetablering. Synligheten varierar dock beroende på var man befinner sig i området. I dag finns en av de första högmasterna för FM/TV, 326 meter hög, cirka 4 kilometer nordost om vindkraftsparken. Den masten utgör en bra vägledning för att förstå varifrån verken kommer att synas. En landskapsanalys har utförts med följande slutsats.

"Billingen är ett skogsbeklätt platåberg med riksintresse för natur, fritid. Berget är tidigare exploaterat med vägar, industriverksamhet, fritidsanläggningar och andra landmärken som t.ex. kommunikationsmaster. Exploateringen är främst i trakterna runt den naturliga delningen av berget, platsen för vindparken är planerad till detta område. Den visuella tåligheten är stor på grund av bergets stora yta och att vindparken endast upptar 0,6 % av ytan. I närområdet och traktområdet kommer vindparken att påverka Billingens siluett ytterligare tillsammans med de befintliga masterna men främst Tv/radiomasten. Synbarheten av vindparken kommer att finnas på långa avstånd, men den kommer att ha stor synlighet efter väg 2700 söder om den planerade vindparken, södra Valleområdet och delar av tätorterna Axvall och Varnhem. Vyn av Skövde stad mot Billingen kommer att ha en låg visuell påverkan då det redan förekommer många verksamheter och byggnationer på bergets sluttning. En positiv sida av vindparksetablering är att den dagen parken är uttjänad och nedmonterad skall platsen återställas till ursprungligt skick. Vindparkens produktion av förnyelsebar energi motsvarar drygt Vallebygdens Energi elbehov till sitt koncessionsområde."

Skogsbruk och jakt bedrivs i området. Enligt boende och markägare är friluftslivet mycket begränsat. En vinterled går genom området. Då vinterleden i dag inte används fullt ut, har ansvarig för området föreslagit en ny sträckning för att minska påverkan av vindkraftsparken.

Inga av de riksintressen som finns för naturvård eller friluftsliv bedöms bli påverkade. Inte heller de biotopskydd som finns i området. Floran bedöms bli

positivt påverkad när fler stickvägar anläggs. Ingen inventering av fladdermöss i området är gjord. För att mer exakt kunna bedöma påverkan behövs ett kontrollprogram i samband med driften av parken. Fågelinventering och utredning av sträckande fåglars rörelse i området har skett. Sammanfattningsvis har följande bedömning gjorts över påverkan på fågel av planerade vindkraftverk.

"Det skogslandskap som exploateringen planeras ske i utgörs av till övervägande delen av produktionsgranskog med inslag av små myrar i form av tallmossar och öppna starrkärr. Naturtypen är generellt artfattig på kärlväxter och fåglar. Sammanfattningsvis är granproduktionslandskapet där verken ska etableras artfattigt på fåglar, dock med intressanta inslag som nötkråka och ev. tretåig hackspett. I vindparkens utkanter, i anslutning till myrkomplexen vid Våtemossen och Sjömossen, finns det mest värdefulla fågellivet med häckfåglar som ljungpipare, orre, grönbena och enkelbeckasin. Vårens besök har resulterat i ytterst få observationer av flyttande fåglar. Underlaget är alltså mycket litet men en bedömning är att det förefaller som om det sker en något högre aktivitet av fågelrörelser utmed västra kanten av Nordbillingen, över Valles odlingslandskap och bergsslutningen. Enligt Sundh Miljös bedömning föreligger en risk att häckande ljungpipare, orre, grönbena, enkelbeckasin, tofsvipa upplever verken som störande och flyttar från området. Tättningar bedöms generellt vara mindre känsliga för störningar. Kollisionsrisken bedöms vara störst för rovfåglar samt tornseglare, svalor, tranor och gäss. Flyttande fåglar passerar förstås området även om vårens studier ger en svag indikation om att fåglarna föredrar bergets västra kant som led linje vid förflyttning. Observationerna av överflygande tranor och gäss visar dock att fågelrörelser även sker mitt i den blivande vindparken. Fåglar som flyttar och inte känner till terrängen kommer generellt ha svårare att undvika verken än stationära fåglar. Närheten till Hornborgasjön innebär en relativt sett stor risk för sträckande fåglar eftersom en ansevärd del av Sveriges sjöfåglar rastar i sjön."

En kompletterande inventering av sträckande fågel gjordes hösten 2011. Fågelsträck har simultant observerats dels på bergsplatån dels nedanför berget (odlingslandskapet). De viktigaste resultaten från simultanräkningarna är följande.

- Högsta totala antalet fåglar har noterats från odlingslandskapet. Om gässen som observerats på långa avstånd räknas bort är det högsta totala antalet fåglar noterat från platån. Bofinken är den enskilda art som ligger till grund för att platån erhåller högsta antalet noterade fåglar.
- Odlingslandskapet har det högsta antalet noteringar av fåglar tillhörande fågelgrupper som bedöms som särskilt känsliga för vindkraftsetablering. Svalor, hägrar, rovfåglar, trana och vitfågel har räknats till de känsliga fågelgrupperna. Resultatet förstärks ytterligare om gässen räknas in.
- Flest arter har noterats i odlingslandskapet.

Hänsyn har tagits till den enda kulturmiljölämning som har påträffats i området, rester av en hägnad (stenmur).

Lokalisering

Vindkraftsparken ligger inom område av riksintresse för naturvård och friluftsliv. I Skara kommuns översiktsplan, antagen i december 2005, ingår så kallade geografiska riktlinjer för lokalisering av vindkraftverk. Policyn utgår från att kommunen delas in i tre geografiska områden. Billingen anses här som olämplig för vindkraft.

Miljökonsekvensbeskrivning

Olika utformningar för vindkraftsparken har studerats under processen. Detta har lett fram till ett huvudalternativ som ger en god elproduktion med minsta störning för boende med avseende på ljud och skugga, telekommunikation, landskapsbild, natur och kultur, väg- och kabeldragning med mera.

Huvudalternativ

Huvudalternativet är en vindkraftspark med sex vindkraftverk på ömse sidor om skogsvägen norr om Ambjörnstorp, mellan Sjömossen i väster och Våtemossen i öster. Platsen är väl vald utifrån goda vindförutsättningar och ett tillräckligt avstånd till bostäder. Huvudalternativet finns med i Skara kommuns ändring av översiktsplanen för uppförande av vindkraftverk på Nordbillingen. Antalet verk kommer att anpassas för att maximalt utnyttja vindenergin samt för att ljudnivåer ska hållas under 40 dB(A) hos närboende och att rekommenderade värden för skuggbilder inte ska överskridas. Vägdragningen kommer att göras så kort som möjligt, dock med hänsyn till att om möjligt gå runt sankområden. Vindhastigheten har enligt MIUU:s vindkartering på vald plats ett årsmedeltal på 7,2 m/s.

Alternativa platser och utformning

Alternativ 2 är att bygga tolv vindkraftverk parallellt utmed skogsvägen norr om Ambjörnstorp. Efter samråd framkom att Försvarsmakten och Teracom har radiolänklinjer inom den norra delen som inte får påverkas. Efter vindberäkningar visade det sig att den parallella placeringen utmed skogsvägen inte är optimal i vindhänseende och utifrån landskapsbilden. Landskapsbilden är dock mycket svår att bedöma.

Alternativ 3 är en lokalisering vid Hornborgasjöns norra strand och är från vindsynpunkt bra plats. Denna placering har ett flertal svaga punkter, vilket gjorde att detta alternativ ganska omgående föll bort: Här finns ett flertal naturintressen och direktiv inom vindkraftsparken. Närheten till Hornborgasjön och fågelsträckning. Utseendet i landskapet försämrar. Verk med eller över 2 MW klarar inte 40 dB(A)-gräns för närboende.

Nollalternativet innebär att inga vindkraftverk etableras i det föreslagna området. Inga nya vägar dras i projektområdet och inget kablage installeras. Nuvarande markanvändning fortgår under förutsättning att ingen övrig ex-

exploatering tillkommer. Nollalternativet kan innebära att 50 GWh elproduktion per år produceras på annat sätt än med vindkraft, vilket kan ge negativa konsekvenser bland annat i form av större utsläpp av koldioxid, svavel, kväveoxider och stoft. Det kan också innebära etablering av förnyelsebar energi på annan plats. Det nationella målet för vindkraftsproduktion får då uppfyllas genom etablering på andra platser i landet. Samordningsvinster med skogsbruket uppstår inte, och lokala arbetstillfällen uteblir. Svensk Vindenergi har gjort beräkningar på hur många arbetstillfällen drift och underhåll av verken skulle kunna tillföra. Totalt beräknas en vindkraftsutbyggnad kunna ge 1,25 årsarbetstillfällen per vindkraftverk (2,5 MW) under drifttiden.

Yttranden i sammanfattning

Länsstyrelsen

Tillstånd ska inte medges med anledning av den samlade påverkan på naturmiljön i området. Lokaliseringen är inte lämplig. Vindkraftsetablering i ansökt område strider mot översiktsplanen. Den reviderade översiktsplanen för området kan inte godtas.

Utgångspunkten för Länsstyrelsens bedömning är risken för påtaglig skada på riksintresset för friluftsliv och en avvägning mot andra allmänna intressen.

Den tilltänkta vindkraftsparken är helt isolerad och omgiven av mycket höga natur-, kultur- och friluftsvärden. Den kan påtagligt komma att skada riksintresset för friluftsliv. Sammanvägt utgör den en olämplig markanvändning med hänsyn till landskapsbild, natur- och kulturvärden. Det isolerade tillskottet av energi som det trots allt blir för ett så stort berört område motiverar inte den stora påverkan som exploateringen medför.

Riksintresset för friluftsliv

Billingen-Valle-Hornborgasjön är ett mycket stort och attraktivt besöksmål för det rörliga friluftslivet. Området har mycket höga natur- och kulturvärden. Blängsmossen och Sjömossen utgör två stora sammanhängande områden med höga naturvärden som är opåverkade och har stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Skövde kommun har i sin översiktsplan pekat ut Blängsmossen som ett tyst område. I Skara kommuns översiktsplan anges det som ett område där riksintressena för friluftsliv och naturvård ska tillgodoses. I bedömningen om påverkan på friluftslivet utgår Länsstyrelsen från områdets storlek, tysthet, orördhet och attraktivitet och med möjligheten att långsiktigt idka friluftsliv och att uppleva natur- och kulturvärdena på platsen. Den förväntade upplevelsen bygger på att man inom området kan ströva, vandra på leder, se vilt, fåglar och uppleva naturmiljön. I denna upplevelse ligger även vindkraftverkens påverkan på landskapsbilden, självklar för upplevelsen i närområdet på mossarna men även på längre håll från Varnhem och Valleområdet som ingår i riksintresset för friluftsliv. Vindkraftverk är storskaliga och landskapsanalysen visar på en stor påverkan i

närområdet och i det större landskapsrummet väster om Billingen. Hela riksintresseområdet har stor betydelse och potential för turistnäringen. Ett flertal projekt pågår för att stärka området som besöksmål.

Naturvärden

Nordbillingen är ett av de största platåbergen med diabastäckta kambrosiluravlagringar. På diabasplatån finns flera naturreservat, bland annat Blängsmossen med ett stort myrkomplex med välutvecklade laggar och några mindre orörda barrskogar. Det finns även andra våtmarker, till exempel Sjömossen för vilken det pågår ett arbete med att bilda ett naturreservat. Mark för vindbruk får inte ingå i det kommande reservatet. Det planerade etableringsområdet gränsar och berör de nämnda mossarna. I området finns vidare ett lokalt djur- och fågelliv samt möjlighet att se fågelsträcken från och till Hornborgasjön. Närheten till Hornborgasjön innebär en relativ stor risk för sträckande fåglar eftersom många sjöfåglar rastar i sjön.

Kulturvärden

Valle och Varnhem, som har mycket höga kulturvärden, gränsar till det planerade etableringsområdet. Nordbillingen ligger som en fond mot Valleområdet och Varnhem. Vindkraftverken kommer att vara mycket närvarande och tydliga element i landskapet och därmed dominerande för upplevelsen när man rör sig i landskapet. Denna påverkan måste också ingå i avvägningen.

Kommunfullmäktige i Skara kommun

Kommunfullmäktige tillstyrker ansökan enligt 16 kap. 4 § miljöbalken.

Samhällsbyggnadsnämnden i Skara kommun

Ett tillstånd bör innehålla krav på högsta källjud som komplement till den praxis som tillämpar 40-decibelgränsen vid bostäder.

Miljönämnden östra Skaraborg

Nämnden tillstyrker ansökan. Vid ett eventuellt bullerklagomål är viktigt att villkoren för buller från verksamheten formuleras så att det tydligt framgår om det är vindkraftverkens andel av totalbullret eller totalbullret som ska kontrolleras.

Försvarsmakten

Försvarsmakten har inget att erinra.

Anders Lind

Ansökan ska avslås.

Bengt Pettersson

Skaraborg har ett unikt och vackert landskap där platåbergen höjer sig över slätten. Den obrutna horisonten i landskapet är viktig för intrycket och är en naturtillgång som bör värdesättas. Det är viktigt att man värnar den hittills obrutna horisonten och bevarar Billingens unika horisontlinje.

Det finns ett uråldrigt internationellt flyttstråk av stor dignitet som sträcker sig från Sydeuropa ända upp till ryska ishavskusten, där Hornborgasjön är en viktig rastplats under fåglarnas långa flyttväg. Ett massivt flyttsträck med svanar, gäss och änder med flera våtmarksarter passerar över Nordbillingsen platå vår och höst, dag och natt på väg till och från Hornborgasjön. Våtmarksfåglar i stora mängder använder Hornborgasjön som rastplats under den långa flytten och det är stor omsättning på fågel under hela flyttsäsongen. I nuläget finns inget problem eller hinder för fåglarna när de passerar Nordbillingen. En vindkraftspark på Nordbillingen skulle innebära en stor fara för flyttfåglarna och är därmed helt oacceptabel från fågelskyddssynpunkt. Den planerade vindkraftsparken skulle innebära att flyttfåglarna möter en bred och hög barriär i lufrummet. Ett obehagligt scenario särskilt vid dimma eller låg molnbas på platån och nattetid. Fågel på nattsträck hörs i mörkret passera Varnhem med samma riktning som de fåglar som flyttar under de ljusa timmarna.

Fåglarna kan sina flyttvägar och håller färdriktningen med sin "inre kompass" för att nå sina häckningsområden respektive övervintringsområden. De håller en rak kurs, men vid stark vind sker vindavdrift. Sträckande flyttfåglar flyger olika högt beroende på väder och vind. Alla arter som följer flyttstråket via Nordbillingen inom den sektor som de roterande vingarna täcker löper en uppenbar risk att kollidera. Närheten till Hornborgasjön gör att flyttfåglarna kommer relativt koncentrerat upp på platån eftersom de inte hunnit spridas i bredd. Sydvästlig vind beskrivs vara förhärskande på platsen och det innebär att vingarna vanligen kommer att rotera vinkelrätt mot fåglarnas flygriktning. De kommer att således täcka en avsevärd sektor i fåglarnas flyttväg, vilket även bilderna från Bolaget visar. Det blir en bred barriär som flyttfåglarna måste ta sig förbi. Dagtid är det ett stort hinder att runda för flyttfåglarna om de upptäcker faran i tid. Vid dis, dimma eller låg molnbas, som är vanligt i området under flyttsäsongen, är risken för kollisioner uppenbar. Likaså i skymning och i mörker på grund av mycket nedsatt sikt. Fågelsträcket nattetid utmed flyttstråket är omfattande, men det är okänt hur det passerar i trakten. Dock finns det ingen anledning att tro att det skulle ha en annan riktning än dagsträcket. En vindkraftspark innebär att fåglarna möter vindkraftverk grupperade i djupled med roterande vingar.

Utförd fågelutredning är otillräcklig för att ge en bild av flyttsträcket över platsen.

Tillstånd ska inte medges.

Sören Jägmarker

Han har under många år observerat flyttfågelsträck via Hornborgasjön och anser att en vindkraftpark på Billingen är idioti.

Anonym

Vindkraftverken kommer att märkas mer än vad som åskådliggjorts i ansökningshandlingarna. En etablering i detta område strider mot miljömålen. Att bygga höga vindkraftverk förfular de unika platåbergen. Om verk tillåts på Billingen finns det en risk för att vindkraft kommer att tillåtas även på de andra platåbergen i länet. Alla kalkyler visar att etablering av vindkraftverk för elproduktion är klart olönsamt.

Rolf Boström

Den plats som föreslås för vindkraftverk synes illa vald, då verken skulle komma att väsentligt förändra landskapsbilden inom ett stort område och därmed upplevelsen av platåbergen. Platsen ligger också mitt i fågelsträcken mellan sjön Östen och Hornborgasjön, och verken skulle kunna utgöra ett betydande hot mot fågellivet, inte bara lokalt. Även andra natur- och kulturvärden skulle störas.

Området är klassat som riksintresse för naturvården, riksintresse för friluftslivet, ligger nära område klassat som riksintresse för kulturmiljövården och Natura 2000-områden. Området är däremot inte klassat som riksintresse för vindbruk. Detta bör väga tungt vid avvägningen.

Anläggning av vindkraft skiljer sig från andra anläggningar som till exempel vattenkraft eller gruvbrytning, genom att produktionen i princip kan förläggas nästan var som helst i landet där vindförhållandena är goda. I den situationen bör man naturligtvis söka finna en placering av verken som ger så små skador på natur- och kulturvärden som möjligt samtidigt som vindförhållandena är goda. Det är uppenbart att detta inte har beaktats i detta ärende.

Det kan rimligtvis inte finnas några större tekniska fördelar med lokalt (i Vallebygden) producerad vindkraft, eftersom vindkraften är beroende av reservkraft. De ledningsnät som behövs för denna reservkraft kan också överföra vindkraft producerad på avstånd från brukaren.

Ansökan ska avslås.

Thomas Jakobsson

De eventuella fördelarna med att montera vindkraftverk på Billingen uppvägar inte alls de nackdelar som beslutet skulle medföra. Natur- och kulturmiljön, landskapsbild, friluftslivet och turismen kommer att påverkas. Vindkraftverken kommer att ge upphov till buller och risk finns att fåglar kolliderar med verken. Vindkraftverk påverkar klimatet både lokalt och globalt. Enligt forskning påverkar vindkraftsparker avdunstningen i vindens riktning

efter vindkraftverken då torr luft dras ner från högre luftlager cirka 600 meter upp ner till markytan som ökar avdunstningen. Vindkraftverk påverkar även på större avstånd med att avleda eller störa stormars mönster. Den ekonomiska lönsamheten kan även ifrågasättas.

Föreningen Svenskt Landskapsskydd

Landskapsanalysen är undermålig. Landskapsbilden kommer att kraftigt förändras i Skaraborg. Vindkraftverkens placering högt uppe på plåtåberget Billingen gör att de kommer att påverka horisonten på långa avstånd. Kommunen och Bolaget har inte tagit hänsyn till att just Skaraborg med sina plåtåberg är extra känsligt för landskapspåverkan. Synbarheten och störningarna blir omfattande.

Det stora flyttfågelstråket från Hornborgasjön norrut mot sjön Östen går rakt över området. I detta hänseende kan vindkraftsparken knappast placeras sämre. Fågelinventeringen har också stora brister främst beroende på att man inte tillräckligt beaktat tidpunkten för när de allra största fågelsträcken går, nämligen från Hornborgasjön och norrut på våren under den första halvan av april. Sträcken innehåller normalt omfattande formationer av tranor, gäss och svanar, vilket på ett helt otillräckligt sätt är beaktat i inventeringen då besök på platsen inskränkt sig till enstaka tillfällen. Inventeringen måste därför bedömas som otillräcklig.

Grundläggningen av vindkraftverken kommer att påverka grundvatten och vattenflödet i området mellan Sjömossen och Våtemossen. Avvattnings eller uppdämning kan därför komma att ske i området. Sjömossen ingår i den nationella myrskyddsplanen och utgör därmed enligt Länsstyrelsen ett planerat naturreservat. En vindkraftspark vid Sjömossen är ett mycket stort ingrepp i naturen. Området kring Sjömossen utgör också en av få riktigt orörda delar av Skövde och Skara kommuner. En sann vildmark med ett omfattande djurliv och med spelplatser för orre och häckande tjäder.

Förslaget om en vindkraftspark på Nordbillingen avvisas.

Västergötlands Ornitologiska Förening

Hornborgasjön är naturreservat, Natura 2000-område och Ramsar-biotop. Sjön är en rast- och häckningslokal för fåglar av internationell betydelse. Fågellivet vid sjön är av ett mycket stort ornitologiskt intresse och Hornborgasjön besöks årligen av fågelvänner och turister som kan räknas i hundratusental. Sedan många år genomförs årligen systematiska och standardiserade inventeringar av antalet fåglar i och vid sjön. Under aktuell period vår och höst räknas tranorna dagligen.

Den planerade vindkraftsparken berör direkt en viktig del av Sveriges och Europas fågelfauna genom att den ligger inom zonen för de mycket stora fågelsträck som på våren går norrut från Hornborgasjön och under hösten i motsatt riktning. Sträcken går över Billingens plåtå, längs västra sluttningen och över området väster därom.

Att vindkraftverk dödar fåglar är väl belagt. Speciellt känsliga är större fåglar med sen könsmognad och låg reproduktion. Hit hör framförallt större rovfåglar. Både havs- och kungsörn sträcker över det aktuella vindkraftsparksområdet. Angående tranorna ska framhållas att vårsträcket inte utgör något problem. Tranor är termikflygare och tar så stor höjd under sin flyttning norröver att de flyger över den planerade vindkraftparken. Under hösten däremot kommer de inflygande på låg höjd för att rasta vid Hornborgasjöns norra del. Det är konstaterat att delar av sträcket då går över Billingsens plåtå. I det norr- och sydgående sträcket ingår samtliga i Sveriges insjöar häckande andararter. En stor del av dessa sträck sker under natten. Sammantaget sträcker ett stort antal fågelarter inom området.

På uppdrag av Bolaget har en fågelinventering på södra Nordbillingen inom Skara kommun genomförts 2011. Inventeringen har förtjänster vad beträffar sannolikt häckande fågelarter och i övrigt fåglar som besöker området. Det kan konstateras att det förekommer flera rödlistade fågelarter och fåglar som är relativt ovanliga i Västergötland. Vindkraftsparkens inverkan på dessa är svår att bedöma. Rapporten är emellertid helt undermålig vad gäller sträckande fåglar, som är av störst intresse i sammanhanget och av nationell och internationell betydelse. Sträckens väg är bland annat beroende av väderförhållanden. Detta gäller inte bara på observationsplatsen utan också i de områden där fåglarna startar. En tillfredställande sträckinventering kräver dagliga observationer under aktuella perioder under minst två år. Rapporteringen ska som ett minimum omfatta tre perioder som inkluderar vår respektive höst. Fågelsträck nattetid kan registreras med radar teknik. Uppgifterna i den föreliggande rapporten om sträckande fåglar är närmast obefintliga och vilseledande. Även påverkan på skogslevande fåglar med anledning av fragmenteringen av den mark som kommer att tas i anspråk bör utredas.

Sammanfattningsvis utgör den planerade vindkraftsparken ett hot mot fågelfaunan i Sverige och Europa. Naturligtvis kan det inte i detalj anges vilka konsekvenser det kan få. Det planerade projektet avstyrks.

Jonny Fagerström

Skövde kommuns yttrande över Skara kommuns fördjupade översiktsplan ska bifogas ärendet. Yttrande över planen från Naturskyddsföreningen i Skara och Västergötlands fornminnesförening inte finns med i ärendet.

Bolagets bemötande av yttrandena i sammanfattning

Skara kommun har tillstyrkt ansökan. Det betyder att kommunens beslutsfattare har gjort avvägningen att nyttan är större än den eventuella störningens verkningar.

Det bor få människor i närområdet utanför parkområdet. Endast två fastigheter är belägna där. Gränsvärden till fastigheterna klaras med betryggande marginal; synbarheten av verken kommer att vara mycket begränsad på

grund av bergets sluttning. Marken inom parkområdet används i aktivt skogsbruk med mestadels kalhyggen och granskog i varierande ålder och inte som fritidsområde. Inom parkområdet finns inga kulturminnesmärken, speciella växter eller djurarter som skyr människan eller människans påverkan på miljön. Däremot finns det växter som trivs i området tack vare mänsklig påverkan. Det finns för närvarande inga upptrampade stigar och parkområdet används inte som strövområde. Området är otillgängligt för friluftsliv förutom en vinterled för långfärdsskidor. Där har Bolaget och representanter för skidklubben kommit överens om att Bolaget bygger om leden genom parken så att spåret kan passera på ett lämpligt avstånd från vindkraftverken. En vindkraftspark skulle göra det enklare för människor att nå de naturområden som ligger en bit ifrån vindkraftsparken på Billingsens platå.

Vindkarteringen visar att man inom parkområdet kan ta vara på den höga medelvindhastigheten som finns över Billingen. Därmed kan man förvänta sig en för inlandet ovanligt hög energiproduktion. Detta borde överväga den eventuella nackdel som vindkraftsparkens synbarhet på avstånd skulle kunna medföra. Parkens placering uppfyller de kriterier som ställs för att energiproduktionen ska kunna bli ekonomiskt positiv för investerare och samtidigt ett väsentligt produktionstillskott av förnyelsebar energi.

I de samhällen som ligger nära Billingen kommer synbarheten att vara obefintlig eller liten på grund av bergskanten och skogen. I samhällen som ligger på längre avstånd ifrån Billingen kommer vindkraftverken att synas på de platser där inte träd eller fastigheter står i vägen. Skara kommun har genom sin tillstyrkan visat att de anser att de positiva aspekterna överväger vid bedömning av till exempel synbarhetens eventuellt negativa upplevelser. Det är samhällen i Skara kommun som kommer att ha störst möjlighet att uppfatta vindkraftverken på avstånd. I Skövde med närområde syns verken inte alls eftersom bergskanten förhindrar detta.

Många gånger talas om att människor skulle uppleva åsynen av en vindkraftspark så negativt att turismen i området skulle påverkas. Det finns inga belägg för sådana påståenden. Öland och Gotland och inte minst Skara och trakten runt Hornborgasjön är goda exempel på det motsatta. Här sker hela tiden en utveckling av turistnäringen.

Det finns inte något Natura 2000-område eller naturreservat inom det planerade parkområdet. Däremot finns det sådana områden en bit därifrån. Dessa borde inte påverka markanvändningen i parkområdet.

Fågelinventeringen visar att platån är en lämplig placering även vad gäller för fågellivet eftersom "Odlingslandskapet uppvisar som förväntat en betydligt större artdiversitet än hyggesmiljöerna på platån" och "Odlingslandskapet uppvisar oavsett om gässen räknas in eller inte, en betydligt större fågelaktivitet av känsliga fågelgrupper." Dessutom kan nämnas att det på ett vindkraftverk i Ledsjö sitter ett svalbo dit svalparet återvänder år efter år för att föda upp sina ungar, vilket visar att fåglar och vindkraft kan finnas sida

vid sida. I trantider kan man också se tranor gå och beta mellan vindkraftverken utefter E20 i Skara och Götene kommuner, vilket visar att tranor kan hantera den fara som vindkraftverk kan utgöra.

Bolaget har ansträngt sig för att välja en plats så att ändamålet kan vinnas med minsta möjliga intrång och olägenhet för andra intressen.

Särskilt om Länsstyrelsens yttrande

Blängsmossen

Närmaste punkten mellan ett vindkraftverk och närmaste del av Blängsmossen är 1 600 meter. Vägen mellan Skövde (Dälderna) och Timmersdala passerar Blängsmossen på ett avstånd på 50 meter runt södra delen och följer sedan västra sidan av Blängsmossen upp till norra delen med ett största avstånd på 750 meter. Blängsmossen har i söder och öster en väg i anslutning till mossen. Sydost om mossen finns en bergtäkt där det bedrivs sprängning och stenkross. Vindkraftverkens ljudutbredning visar att Blängsmossens södra del finns inom cirka 32 dB(A). Biltrafik söder och öster om Blängsmossen genererar mer ljud som kan störa människor på Blängsmossen än vad vindkraftverken kan göra.

Friluftsliv

Området är ett område utan genomgående stigar, med många små fuktiga områden, snårskog, och nya som gamla skogshyggen. Det används inte som strövområde. En vindkraftspark torde kunna uppföras utan att påverka friluftslivet negativt. En vindkraftspark skulle i stället berika detta stigfattiga skogsområde med vägar som gör att allmänheten skulle få avsevärt större möjligheter att komma i närheten av Sjömossen, Våtemossen och området i övrigt.

Friluftsliv och synupplevelse

Från norra delen av Blängsmossen kan man se övre delen av vindkraftverkens vingar och ju närmare man kommer vindkraftverken desto mer döljs verken av skogen. Från södra delen av Blängsmossen är verken dolda av mellanliggande skogspartier.

Från Lugnåberget i norr kommer man att kunna skymta vindkraftverkens övre del i höjd med mellanliggande trädriddar. När man kommer närmare Billingen är verken inte synbara.

Från öster syns inte vingpetsarna förrän man kommit öster om Ösan på cirka 1 mils avstånd från vindkraftparken.

Från Valleområdet har man idag accepterat vindkraftverks synbarhet.

Från väster är vindkraftverken mest synliga, men mellan Skara och Axvall domineras utsikten mot Billingen i mycket stor utsträckning av motorvägen med stora viadukter, långsgående wireräcken och stora vägskyltar. Närmare

Axvall passerar den stora 400 kV-kraftledningen och närmast Axvall kommer Axevalla travbana och Axvalls tätort innan man passerar trädridåerna för att komma ut till västra sidan av Axevalla hed, där man ser uppskattningsvis 20 kilometer av Billingsens profil. Vindkraftsparken tillsammans med den befintliga TV-masten kommer endast att utgöra en mycket liten del av hela Billingsens längd.

Kulturmiljölämning

Den enda kulturmiljölämning som finns inom ett stort område är en rest av en gammal stenmur. Den ligger cirka 400 meter från närmaste vindkraftverk.

Sjömossen

Hänsyn till Sjömossen är tagen i samråd med representanter från Länsstyrelsen, som krävde att ett vindkraftverks vingpets ska vara mer än 50 meter från myrens laggkant. Detta krav är uppfyllt.

Kulturvärden

Enligt Länsstyrelsen gränsar Valleområdet och Varnhem till etableringsområdet. Mer detaljerat är det mer än 4,5 kilometer till Varnhems kyrka. Från vindkraftverken till Valleområdet är det först cirka 2 kilometer till bergskanten (250 meter ekvidistanslinje) där Billingen stupar mer brant och sedan ytterligare cirka 1 kilometer till området där marken planar ut (175 meter ekvidistanskurva). Som besökare i Valleområdet blir kortaste siktavstånd till vindkraftverken 3,5 kilometer. I och runt Varnhems tätort är det inte möjligt att se vindkraftverken över huvud taget beroende på att Varnhem ligger lågt, 135–140 meter över havet i förhållande till vindkraftverken 270–280 meter över havet. Dessutom finns mycket träd i och runt Varnhem och skog på Billingen.

Miljöprövningsdelegationens bedömning

Miljökonsekvensbeskrivning

Bolaget har genomfört samråd och upprättat en miljökonsekvensbeskrivning enligt bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken och förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar. Miljökonsekvensbeskrivningen ska vara utformad så att verkningarna från verksamheten kan bedömas på ett tillförlitligt sätt. Kraven på vilka utredningar som ska ingå i en miljökonsekvensbeskrivning samt vilken omfattning dessa ska ha får emellertid inte gå utöver vad som behövs för att avgöra ärendet.

I detta fall får den inlämnade miljökonsekvensbeskrivningen inklusive den genomförda fågelinventeringen, efter gjorda kompletteringar, anses vara tillräckligt omfattande för att verksamhetens påverkan på omgivningen ska kunna bedömas i stort. Därmed kan miljökonsekvensbeskrivningen godkännas enligt 6 kap. 9 § miljöbalken.

Kommunalt tillstyrkande

Skara kommun har tillstyrkt den planerade verksamheten enligt 16 kap. 4 § miljöbalken.

Utgångspunkter för prövningen

För vindkraftsverksamhet gäller, liksom för annan miljöfarlig verksamhet, att valet av plats ska prövas mot lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken. Denna bestämmelse säger att det ska väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Bestämmelsen ska läsas mot bakgrund av miljöbalkens portalparagraf (1 kap. 1 §) som bland annat anger att balken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Vidare gäller miljöbalkens grundläggande hushållningsbestämmelse i 3 kap. 1 §, enligt vilken mark- och vattenområden ska användas för de ändamål för vilka området är bäst lämpat med hänsyn till beskaffenhet och läge och föreliggande behov. Företräde ska ges en sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

I ärendet aktualiseras även 3 kap. 6 § miljöbalken. Enligt den bestämmelsen ska mark- och vattenområden som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot sådana åtgärder.

Riksintressen

Etableringsområdet för vindkraftsparken ligger i ett större sammanhängande område som är utpekad som riksintresse för såväl naturvärden (Nordbillingen) som friluftslivet (Billingen-Valle-Hornborgasjön). Cirka 2,5 km från etableringsområdet finns ett riksintresseområde för kulturmiljövården (norra delen av Kambrosilurområdet).

Miljömål

En planeringsram på 30 TWh vindel till 2020, varav 10 TWh till havs, antogs av riksdagen i juni 2009. Planeringsramen innebär att det inom samhällsplaneringen ska skapas förutsättningar för en vindkraftsutbyggnad motsvarande 30 TWh. För att nå en utbyggnad som motsvarar planeringsramen krävs en betydande utbyggnad av vindkraft i Sverige.

Vindbruk är ett angeläget allmänt intresse som bidrar till att miljömålen begränsad klimatpåverkan, frisk luft, bara naturlig försurning och ingen övergödning kan uppfyllas. Exempel på miljömål som kan påverkas negativt är målen om myllrande våtmarker samt ett rikt växt- och djurliv.

Planförhållanden

En aktuell och välunderbyggd översiktsplan har stor betydelse när det gäller bedömningen av vad som kan anses vara en lämplig plats för en tillståndspliktig verksamhet, till exempel större vindkraftverk (se MÖD 2005:66). Översiktsplanen är dock endast vägledande och således inte bindande vid myndigheternas prövning. I lokaliseringsfrågan är de faktiska förhållandena i varje enskilt fall avgörande.

Skara kommuns kommunövergripande översiktsplan anger att det är olämpligt med vindkraftsetablering på Billingen (se avsnitt 16.4) och att karaktären på Billingsens plåtå ska bevaras så långt möjligt (se avsnitt O40).

Kommunen har även antagit en fördjupad översiktsplan för vindkraftspark på Nordbillingen, enligt vilken det ska vara möjligt med en sådan inom det område som avses med Bolagets ansökan. Planen är framtagen enbart till förmån för det aktuella projektet. Kommunen har således tagit ställning för vindkraftsparken som en solitär i ett område som annars är bedömt som olämpligt för vindkraftsetablering.

Emellertid saknar den fördjupade översiktsplanen tillräcklig analys av konsekvenserna av en vindkraftsetablering, framför allt av hur de berörda riksintressena påverkas (jämför 4 kap. 1 och 1 a §§ äldre plan- och bygglagen [1987:10], som var tillämplig när planen togs fram). I planens miljökonsekvensbeskrivning (s. 6) sägs till exempel bara "Hela Nordbillingen omfattas av riksintresse för naturvård och friluftsliv. FÖP-Nordbillingen förutsätter att vindkraftsparken kan etableras utan att dessa riksintressen skadas i större omfattning. Avståndet till Natura 2000-området Blängsmossen är drygt 1,5 km." Till detta ska det läggas till att Länsstyrelsen framförde skarp kritik mot planen i sitt granskningsyttrande, bland annat mot bakgrund av risken för påtaglig skada på riksintresset för friluftslivet och att det är en olämplig markanvändning med hänsyn till landskapsbilden och natur- och kulturvärdena.

Enligt Miljöprövningsdelegationens uppfattning är den fördjupade översiktsplanen inte väl underbyggd.

Den samlade bilden av kommunens ställningstagande i fråga om en vindkraftspark på Nordbillingen är långt ifrån tydlig. Därför bortser Miljöprövningsdelegationen från kommunens översiktsplanering. Bedömningen av vindkraftverkens tillåtlighet får i stället göras utifrån allmänna överväganden mot bakgrund av 2 och 3 kap. miljöbalken.

Ska vindkraftverken tillåtas?

I ärendet har det framförts både argument som talar för vindkraftsetableringen och argument som talar mot. Det som avgör är den markanvändning som innebär bästa hushållning med naturresurserna.

Det som talar för etableringen kan sammanfattas i följande.

- Vindresurserna i området har uppmätts till goda
- Avståndet till närboende är sådant att det är möjligt att uppnå acceptabla buller- och skuggnivåer
- Etableringen medför relativt små ingrepp i naturmiljön med avseende på anläggning av vägar
- Etableringen påverkar inte närliggande naturreservat (varken befintliga eller planerade) och Natura 2000-områden i beaktansvärd utsträckning
- Det bedrivs aktivt skogsbruk i etableringsområdet

Mot detta har invänts i huvudsak vindkraftverkens påverkan på dels landskapsbilden och riksintressena, och dels fåglar.

Vindkraftverkens påverkan på landskapsbilden och riksintressen

Det allmänna intresset av förnybar energiproduktion väger oftast tyngre än eventuell påverkan på landskapsbilden. I praxis finns flera exempel på att tillstånd till vindkraftsetablering medgetts trots stor påverkan på landskapsbilden, till exempel MÖD 2005:66, MÖD 2009:32, MÖD 2010:38 och Miljööverdomstolens dom den 19 november 2008 i mål nr M 2210-08. I dessa fall har dock etableringsområdet inte berört något riksintresse för naturvärden, friluftslivet eller kulturmiljövården. Annorlunda förhöll det sig i MÖD 2007:47, där tillstånd beviljades trots riksintresse såväl för kulturmiljövården som enligt 4 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken. Avgörande i det fallet var att kulturmiljön redan var påverkad av modern samhällsutbyggnad, bland annat kraftledningarna och andra vindkraftverk (ett liknande resonemang finns i Miljööverdomstolens dom den 3 juni 2008 i mål nr M 244-07).

Det torde inte råda någon tvekan om att en vindkraftspark på Nordbillingen medför en förändring i landskapsbilden, inte bara lokalt utan även på långa avstånd. Å andra sidan får praxis anses vara tydlig på så sätt att landskapsbilden under normala förhållanden är underordnad vindkraftsintresset. Dessutom är, vilket Bolaget har påtalat, området i ett större perspektiv redan påverkat av modern samhällsutbyggnad.

När det gäller Länsstyrelsens argumentation kring i vilken utsträckning en vindkraftspark kan påtagligt skada de riksintressanta natur- och kulturvärdena, är Miljöprövningsdelegationen inte övertygad om att vindkraft är oförenlig med dessa värden. Vindkraft går allmänt sett att förena med rörligt friluftsliv (se MÖD 2010:38). Vindkraftverken är tänkta att uppföras i produktionskog med tillräckligt skyddsavstånd till närliggande Blängsmossen (Natura 2000-område och naturreservat) och Sjömossen. Inga större naturvärden synes vara knutna direkt till etableringsområdet. Enligt delegationens uppfattning har i detta fall de riksintressanta värdena inte den styrkan att platsen därigenom är olämplig för vindkraftverk, och det även med beaktande av den riksintressanta kulturmiljön i Vallebygden som i och för sig bör betraktas som unik i Sverige på grund av dess karaktär. Slutsatsen av detta får således vara att det inte finns risk för någon påtaglig skada på naturmiljön.

Utifrån landskapsbilden och riksintressen utgör därmed de eventuella negativa konsekvenserna av en vindkraftsetablering inte i sig skäl att avslå Bolagets ansökan.

Vindkraftverkens påverkan på fåglar

Vindkraftverk innebär bland annat risk för att fåglar kolliderar med verken. Kollisionsriskerna är störst i samband med häckningssäsong, men också i samband med flyttning och särskilt då fågelflyttningen följer vissa stråk i terrängen.

Enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) är det i fråga om bland annat vilda fåglar förbjudet att avsiktligt fånga eller döda djur, avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttningsperioder, avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Mark- och miljööverdomstolen har uttalat att artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken när det gäller skydd av arter. Vid tillståndsprövningen måste tillståndsmyndigheten alltså ta ställning till om det finns beaktansvärd risk för skada på fridlysta arter på så sätt som anges i artskyddsförordningen. Om så är fallet måste en prövning göras av om det är möjligt att föreskriva särskilda skyddsåtgärder så att skada inte uppstår. Därför måste det finnas ett underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på fridlysta arter (se MÖD 2013:13). Vilken påverkan en vindkraftsetablering har på området som fågellokal måste avgöras efter helhetsbedömning (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 23 augusti 2013 i mål nr M 10072-12).

Bolaget har låtit göra en fågelinventering, vilken visar att det i och kring etableringsområdet förekommer både fågelarter som är upptagna i artskyddsförordningen och sådana som är rödlistade (järpe, orre, trana, ljungpipare, grönbena, göktyta, spillkråka, nötkråka). Vissa arter ingår i bevarandevärdet för Natura 2000-området Hornborgasjön, cirka 10 km sydväst om etableringsområdet. Enligt Miljöprövningsdelegationens bedömning påverkas emellertid inte just det bevarandevärdet på ett betydande sätt av vindkraftverken.

Nordbillingen används som ledlinje av flyttande fåglar, och i ärendet har framförts tveksamhet framför allt kring vindkraftverkens påverkan på just sträckande fåglar. Fågelinventeringen har dock brister i fråga om sträckande arter. Antalet observationsdagar har varit få: sju respektive två dagar under våren och hösten 2011.

Enligt inventeringen finns i och för sig indikationer på att sträcken går längs västra bergskanten (2–2,5 kilometer från etableringsplatsen). Men enligt samma inventering går det inte att utesluta att skyddsvärda fågelarter, framför allt tranor, sträcker också över etableringsområdet, vilket stöds av in-

komna yttranden. Utredningen i ärendet ger inget underlag för en bedömning av möjligheterna att tillåta vindkraftverk med särskilda skyddsåtgärder.

Med beaktande av försiktighetsprincipen har Bolaget inte med tillräcklig säkerhet visat att vindkraftetableringen kan ske utan fara för sträckande fågelarter. Därmed har Bolaget inte heller visat att etableringsplatsen uppfyller kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken.

Sammanfattande bedömning

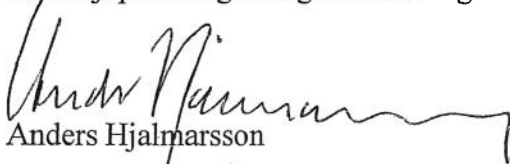
Det finns flera skäl som talar för den sökta vindkraftsetableringen. Det faktum att den genomförda fågelinventeringen och utredningen i övrigt inte med tillräcklig säkerhet visar att vindkraftverk i det aktuella området kan drivas utan fara för skyddsvärda sträckande fågelarter, gör dock att skälen mot etableringen överväger. Därför bör Bolagets ansökan om tillstånd avslås.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, se bilaga.

Detta beslut har fattats av Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västra Götalands län. I beslutet har deltagit Anders Hjalmarsson, ordförande, och Margareta Hernebring, miljösakkunnig. Ärendet har beretts av Therese Byström, Miljöskyddsavdelningen.

På Miljöprövningsdelegationens vägnar

Anders Hjalmarsson

Bilaga:

Hur man överklagar

Sändlista:

- Naturvårdsverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Skara kommun, Kommunstyrelsen
- Skara kommun, Samhällsbyggnadsnämnden
- Skara kommun, Kommunkansliet/aktförvararen
- Miljönämnden östra Skaraborg
- Försvarsmakten

- Anders Lind, Bjellum, 521 98 Broddetorp
- Bengt Pettersson, Borregårdsvägen 14, 532 23 Varnhem
- Sören Jägmarker, Norra Lundby Timmerbacken, 532 93 Axvall
- Rolf Boström, Klippvägen 22, 756 52 Uppsala
- Thomas Jakobsson, Eggby Mellomgården, 532 92 Axvall
(thomas.jakobsson@skara.net)
- Föreningen Svenskt Landskapsskydd, Jonny Fagerström, Rubinvägen 8,
541 42 Skövde
- Västergötlands Ornitologiska Förening, Göran Mellbring, Södra Berg-
vägen 54, 541 31 Skövde
- MPD (Anders Hjalmarsson, Margareta Hernebring, Rättsenhet-
en/Göteborg)
- Miljöskyddsavdelningen/Therese Byström
- Kulturmiljöenheten/Lisa Ragnarsson
- Naturavdelningen/Kristina Höök Patriksson
- Samhällsbyggnadsenheten/Mehdi Vaziri
- Expeditionen
- Akten

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.